

OPINIA PRAWNA
O POSELSKIM PROJEKCIE USTAWY
O ZMIANIE USTAWY – KODEKS KARNY
(DEKRYMINALIZACJA ABORCJI)

ANALIZA ORDO IURIS

WWW.ORDOIURIS.PL

OPINIA PRAWNA

O POSELSKIM PROJEKCIE USTAWY O ZMIANIE USTAWY – KODEKS KARNY (DEKRYMINALIZACJA ABORCJI)

AUTOR: KATARZYNA GĘSIĄK

RECENZENCI:

DR MARCIN OLSZÓWKA

DR BARTOSZ ZALEWSKI

INSTYTUT NA RZECZ KULTURY PRAWNEJ ORDO IURIS

WARSZAWA 2024

Table of contents

1. Główne tezy	5
2. Uwagi wprowadzające	6
3. Ocena prawna proponowanych zmian.....	6
4. Uwagi do uzasadnienia projektu; rzeczywisty cel proponowanej ustawy	11
5. Podsumowanie	18

1. Główne tezy

- Projekt nowelizacji Kodeksu karnego (druk nr 611) złożony w Sejmie 26 lipca 2024 r. jest tożsamy z projektem autorstwa Lewicy, który nie uzyskał poparcia większości sejmowej w głosowaniu, które odbyło się 12 lipca 2024 r.
- Projekt przewiduje szereg zmian w przepisach Kodeksu karnego dotyczących przerywania ciąży, istotnie ograniczających prawną ochronę życia dziecka poczętego, jak również matki.
- Celem projektu jest m.in. zniesienie odpowiedzialności karnej za przeprowadzenie aborcji przez osobę nieposiadającą wykształcenia medycznego lub w warunkach urągających określonym wymogom sanitarnym.
- Projekt przewiduje zniesienie odpowiedzialności karnej sprawcy nielegalnej aborcji przed upływem 12. tygodnia ciąży.
- Wyraźnym celem proponowanej nowelizacji jest minimalizacja odpowiedzialności karnej sprawców przestępstw udzielenia pomocy lub nakłaniania do niezgodnej z prawem aborcji (nawet jeśli jest niekaralna). Będzie to skutkowało ograniczeniem odpowiedzialności za czyny wymierzone w życie kobiet.
- W szczególności w zamyśle projektodawców odpowiedzialności z art. 154 k.k. miałyby uniknąć osoby dokonujące aborcji skutkującej śmiercią kobiety, jeżeli od początku ciąży nie upłynęło 12 tygodni. Podobnie, odpowiedzialność z art. 154 nie obejmowałaby skutkującej śmiercią kobiety pomocy w aborcji lub nakłaniania do niej.
- Projektodawcy postulują faktyczne przywrócenie tzw. przesłanki eugenicznej, niedopuszczalnej w świetle orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 28 maja 1997 r. (sygn. K 26/96), uchylonej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r. (sygn. K 1/20), poprzez zniesienie odpowiedzialności karnej osób dopuszczających się tego czynu. Polski system prawny nie przewiduje jednak możliwości „odwracania” skutków wyroków TK.
- Uzasadnienie omawianego projektu ustawy obiera jako punkt wyjścia błędne założenie, że ochronie na gruncie Konstytucji RP podlega swoboda podejmowania decyzji o aborcji, podczas gdy w rzeczywistości swoboda taka nie podlega ochronie prawnej, a podstawowym przedmiotem ochrony konstytucyjnej jest życie człowieka, w tym życie w okresie przed narodzeniem.
- O proponowanych w projekcie rozwiązaniach negatywnie wypowiedziała się już część ekspertów w opiniach złożonych przez sejmowe Biuro Ekspertyz i Oceny Skutków Regulacji, wskazując na ich niezgodność z przepisami Konstytucji RP.
- Nie tylko polskie prawo, ale i wiążące umowy międzynarodowe wskazują na konieczność zapewnienia prawnej ochrony życia ludzkiego. Jednocześnie przywoływane w uzasadnieniu projektu, dla potwierdzenia proponowanych przepisów, stanowiska organizacji międzynarodowych nie mają charakteru wiążącego i nie uchylają obowiązujących przepisów konstytucyjnych, traktatowych i ustawowych.

- Przyjęta w Polsce konstytucyjna ochrona zdrowia obejmuje również prawną ochronę zdrowia dziecka w fazie prenatalnej, a świadczenie nieterapeutyczne w postaci przerwania ciąży uznać trzeba za świadczenie pozbawione umocowania w art. 68 ust. 1 i 2 Konstytucji RP.
- Badania naukowe potwierdzają, że aborcja jest niezależnym czynnikiem ryzyka wystąpienia problemów ze zdrowiem psychicznym, w tym depresji, lęków, zachowań samobójczych i zaburzeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych.
- Pozytywnie ocenić trzeba zaczerpnięty w projekcie (jakkolwiek niekonsekwentnie) z obowiązujących przepisów Kodeksu karnego termin „dziecko poczęte” dla określenia człowieka w prenatalnym stadium rozwoju.

2. Uwagi wprowadzające

26 lipca 2024 r. do Sejmu wpłynął kolejny projekt ustawy, którego celem jest częściowa dekryminalizacja oraz depenalizacja nielegalnej aborcji (czyli dokonanej z naruszeniem przepisów ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, dalej jako: „u.p.r.”¹), a także dekryminalizacja pomocy w nielegalnym przerywaniu ciąży i nakłaniania kobiety do tego czynu. Projektowi nadano nr druku 611². Treść projektu jest tożsama z projektem autorstwa Lewicy (druk sejmowy nr 176 z autopoprawką)³. Projekt ten w wersji dołączonej do sprawozdania Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektów ustaw dotyczących przerywania ciąży (druk sejmowy nr 477) **nie uzyskał poparcia większości sejmowej podczas głosowania, które odbyło się 12 lipca 2024 r.** Analizowany projekt, jak wspomniano – treściowo tożsamy z odrzuconym przez Sejm 12 lipca – wyróżnia to, że wniesiony został nie przez posłów jednego klubu parlamentarnego Lewica (Nowa Lewica, PPS, Razem, Unia Pracy) – lecz przedstawiciele kilku klubów: Lewicy (Nowa Lewica, PPS, Razem, Unia Pracy) (pod projektem podpisało się 26 posłów), Koalicji Obywatelskiej – Platforma Obywatelska, Nowoczesna, Inicjatywa Polska, Zieloni (podpisy 71 posłów), Polski 2050 – Trzecia Droga (4 posłów) oraz 1 posłankę z klubu Polskie Stronnictwo Ludowe – Trzecia Droga.

3. Ocena prawna proponowanych zmian

Projekt z druku nr 611 zakłada bardzo istotne zmiany w zakresie odpowiedzialności za nielegalną aborcję wykonaną za zgodą kobiety (art. 152 § 1 kodeksu karnego, dalej jako: „k.k.”⁴) oraz pomocy w nielegalnej aborcji i nakłaniania kobiety do tego czynu (art. 152 § 2 k.k.). W projekcie proponuje się:

- 1) uchylenie **art. 152 § 1 k.k.**, który stanowi: *Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.* Wymienione „przepisy ustawy”

1 Dz. U. z 2022 r. poz. 1575.

2 Treść projektu dostępna na stronie: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/E45B0C0CC6825CFCC1258B8600333114/%24File/611.pdf> (dostęp: 29.08.2024).

3 Sprawozdanie Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektów ustaw dotyczących prawa do przerywania ciąży o poselskim projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (druk 176), druk sejmowy nr 477, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/069951CAB15461F-4C1258B48002D95C6/%24File/477.pdf> (dostęp: 30.07.2024).

4 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. z 2024 r. poz. 17.

to przepisy u.p.r., które statuują nie tylko przesłanki warunkujące dopuszczalność aborcji (art. 4a ust. 1), ale także określają szczególnie istotne z perspektywy **bezpieczeństwa kobiet** wymogi:

- przeprowadzania aborcji wyłącznie przez lekarza (art. 4a ust. 1 i 3),
- uzyskania pisemnej zgody kobiety (ew. jej przedstawiciela ustawowego albo sądu opiekuńczego, w zależności od okoliczności) na aborcję (art. 4a ust. 4),
- fachowe i sanitarne dla miejsc, w których dokonuje się przerwania ciąży (art. 4a ust. 3 i 8), czyli w szpitalu lub prywatnym gabinecie lekarskim.

Proponowane **uchylenie art. 152 § 1 k.k. w praktyce zmierza więc do obniżenia standardu opieki nad kobietami** – w zamiarze projektodawców przestępstwem nie będzie już przeprowadzenie aborcji przez osobę nieposiadającą wykształcenia medycznego lub w warunkach urągających określonym w u.p.r. wymogom sanitarnym. Sytuacja taka stwarza poważne i realne zagrożenie dla życia kobiet. Warto nadmienić, że także poseł Roman Giertych w jednym z wpisów w serwisie X określił projekt Lewicy (głosowany w Sejmie 12 lipca br., o treści identycznej do analizowanego) jako *niechlujny, nierozsądny, a wręcz w niektórych punktach groźny dla kobiet*⁵. Do propozycji Lewicy odniósł się również poseł PSL Marek Sawicki, który podkreślał, że: *obejmowała aborcję na życzenie do 12. tygodnia życia i aborcję do końca ciąży, którą może wykonać szeptucha. I ta szeptucha, jeśli zabije matkę i dziecko, to nie będzie ponosiła żadnej odpowiedzialności. Lekarz za swoje błędy lekarskie ponosi odpowiedzialność karną i dyscyplinarną, zawodową*⁶.

- 2) Postulowane w projekcie uchylenie art. 152 § 2 k.k. prowadzić ma do **bezkarności osób pomagających kobiecie w nielegalnym przerwaniu ciąży** lub nakłaniających ją do tego działania. W projekcie ustawy nie przewidziano innego przepisu w miejsce uchylanego art. 152 § 2 k.k., przewidującego odpowiedzialność osób pomagających lub nakłaniających do niezgodnej z prawem aborcji. Jak się wydaje, sednem proponowanych zmian ma być upowszechnienie aborcji oraz zapewnienie bezkarności aktywistom i podmiotom, które dostarczają środki niezbędne do samodzielnego dokonania aborcji farmakologicznej w warunkach domowych. Temu właśnie służy m.in. odrzucenie wymogu zachowania odpowiednich warunków sanitarnych dokonywania aborcji. Innymi słowy, propozycja radykalnie lewicowych postów ma na celu **ochronę aborcyjnych aktywistek kosztem nie tylko życia dziecka poczętego, ale również kosztem bezpieczeństwa samej kobiety ciężarnej**.
- 3) **Proponowany w art. 152 § 3 projektu zakres kryminalizacji jest węższy w porównaniu z obowiązującym art. 152 § 1 k.k.** Autorzy projektu proponują w art. 152 § 3 k.k., aby karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 5, podlegał ten, *kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę poza przypadkami wskazanymi w ustawie, jeżeli od początku ciąży upłynęło więcej niż 12 tygodni*. Brzmienie proponowanego przepisu wskazuje więc na **zniesienie odpowiedzialności karnej osób, które dokonują aborcji przed 12. tygodniem ciąży**. W projektowanym art. 152 § 3 k.k. warunkiem ponoszenia odpowiedzialności karnej za przerwanie ciąży ma być bowiem upływ 12 tygodni ciąży, którego to warunku nie przewiduje aktualny art. 152 § 1 k.k. W przypadku niespełnienia tego wymogu, dokonanie aborcji zarówno w przypadkach wskazanych w u.p.r., jak i poza tymi przypadkami (a więc np. nielegalnej aborcji na żądanie kobiety), pozostałoby poza zakresem odpowiedzialności karnej.

5 Zob. <https://x.com/GiertychRoman/status/1811830646685282608> (dostęp: 30.07.2024).

6 Wypowiedź na antenie Programu Pierwszego Polskiego Radia - <https://jedynka.polskieradio.pl/artykul/3403222,Koalicja-podzielona-w-sprawie-depenalizacji-aborcji-Sawicki-mowi-o-klamstwie-Lewicy> (dostęp: 26.08.2024).

„Projekt nie tylko zmierza do zniesienia odpowiedzialności karnej za aborcję do 12. tygodnia ciąży, ale także do obniżenia poziomu ochrony prawnej kobiet”

- 4) Tymczasem, w doktrynie wskazuje się, że w art. 152 k.k. *[d]obrem chronionym jest życie dziecka poczętego w całej fazie prenatalnego rozwoju*⁷. Warto w tym miejscu odnotować, że w 1999 r. dokonano zmiany w obrębie art. 152 k.k., w § 3 zastępując termin „płód” pojęciem „dziecko poczęte”, co – jak podkreślał A. Zoll – *lepiej oddaje aksjologiczne założenia systemu prawa*⁸. Założenia te nakazują przyjęcie *bezprawności każdego zabiegu (czynności) przerwania ciąży – potraktowanie zakazu karnego z omawianego przepisu jako punktu wyjścia w ocenie zapisów ustawowych dotyczących omawianego problemu – natomiast wyjątki od tego zakazu, wyrażone w art. 4a PlanRodzU, znoszą jedynie przestępność (w przypadku kolizji między życiem i zdrowiem matki a życiem i zdrowiem dziecka) lub karalność (w przypadku przesłanki kryminalnej)*⁹.
- 5) W projekcie przewidziano też dodanie § 4 do art. 152, który wprowadza dekryminalizację przestępstwa z projektowanego art. 152 § 3 k.k., stanowiąc, że: *[n]ie popełnia przestępstwa określonego w § 3 lekarz, pielęgniarka lub położna, jeżeli przerwanie ciąży jest następstwem zastosowania procedury medycznej potrzebnej do uchylenia niebezpieczeństwa grożącego zdrowiu lub życiu kobiety ciężarnej lub gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkich i nieodwracalnych wad płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu. W szczególności więc przepis przewiduje brak odpowiedzialności karnej dla ww. grup zawodowych za aborcję z przyczyn eugenicznych, także powyżej 12. tygodnia ciąży. Tym samym, pomimo braku w przepisach u.p.r. tzw. przesłanki eugenicznej uchylonej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r. (sygn. K 1/20)*¹⁰, w zamyśle projektodawców miałyby dojść do jej faktycznego przywrócenia na gruncie ustawy karnej. Zabieg ten wpisuje się w lewicową narrację o „odwracaniu skutków wyroku TK z 2020 r.”, czego jednak nie przewiduje polski system prawny, w którym Konstytucja wyraźnie stanowi w art. 190 ust. 1, że *[o]rzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne*. Dopuszczalność aborcji z powodu podejrzenia wad lub choroby dziecka poczętego, o których mówi projektowany art. 152 § 4 k.k., nie przeszła pozytywnie kontroli konstytucyjności, w związku z czym bezcelowe jest dalsze jej analizowanie.
- 6) W części dotyczącej uchylenia przestępności czynu opisanego w projektowanym art. 152 § 3 k.k., w sytuacji gdy *przerwanie ciąży jest następstwem zastosowania procedury medycznej potrzebnej do uchylenia niebezpieczeństwa grożącego zdrowiu lub życiu kobiety ciężarnej*, proponowany § 4 w istocie pokrywa się z regulacją art. 4a ust. 1 pkt 1 u.p.r., który stanowi o dopuszczalności przerwania ciąży w sytuacji *gdy ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej*. Trzeba przy tym pamiętać, że w polskim porządku prawnym intensywność ochrony dobra, jakim jest życie dziecka poczętego, może być różna – o czym przesądził już w 1997 r. Trybunał Konstytucyjny orzekający w pełnym składzie pod przewodnictwem A. Zolla: *[w]artość konstytucyjnie chronionego dobra prawnego jakim jest życie ludzkie, w tym życie rozwijające się w fazie prenatalnej, nie może być różnicowana. Brak jest bowiem dostatecznie precyzyjnych*

7 Zob. K. Wiak, komentarz do art. 152 k.k. [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*. Wyd. 8, Warszawa 2024, nb. 4.

8 Zob. M. Królikowski, komentarz do art. 152 k.k. [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*. Tom I. Wyd. 5, Warszawa 2023, nb. 9.

9 Tamże, nb. 12.

10 OTK ZU A/2021, poz. 4.

i uzasadnionych kryteriów pozwalających na dokonanie takiego zróżnicowania w zależności od fazy rozwojowej ludzkiego życia. Od momentu powstania życie ludzkie staje się więc wartością chronioną konstytucyjnie. (...) Stwierdzenie, że życie człowieka w każdej fazie jego rozwoju stanowi wartość konstytucyjną podlegającą ochronie nie oznacza, że intensywność tej ochrony w każdej fazie życia i w każdych okolicznościach ma być taka sama. (...) Ochrona ta jednak powinna być zawsze dostateczna z punktu widzenia chronionego dobra¹¹. Intensywność ochrony prawnej życia człowieka narodzonego i dziecka poczętego jest już określona i zróżnicowana w przepisach k.k. Inna jest bowiem ochrona przewidziana dla dziecka od momentu rozpoczęcia porodu (art. 148, art. 149, art. 160 k.k.), inna dla dziecka poczętego, lecz niezdolnego do samodzielnego życia poza organizmem matki (np. art. 152 § 1 k.k.), a jeszcze inna dla dziecka poczętego zdolnego do przeżycia poza organizmem matki (art. 152 § 3 k.k.)¹². Aktualnie obowiązujące przepisy regulują zatem kwestie zróżnicowania ochrony prawnej życia matki i dziecka poczętego.

- 7) W projekcie postuluje się również uchylenie art. 154 § 1 k.k. (*jeżeli następstwem czynu określonego w art. 152 § 1 lub 2 jest śmierć kobiety ciężarnej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10*) oraz nadanie następującego brzmienia art. 154 § 2 k.k.: *jeżeli następstwem przestępstwa określonego w art. 152 § 3 lub art. 153 jest śmierć kobiety ciężarnej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15*.
- 8) Na podstawie art. 154 § 1 k.k. obecnie odpowiada karne sprawca przestępstwa nielegalnej aborcji (wykonanej za zgodą kobiety, lecz z naruszeniem przepisów u.p.r.) oraz sprawca pomocy w nielegalnej aborcji lub nakłaniania kobiety do nielegalnej aborcji, w których zagrożenie surowszą karą wynika z wystąpienia skutku w postaci śmierci matki poddającej się aborcji. W zamyśle projektodawców **odpowiedzialności z art. 154 k.k. miałyby uniknąć osoby dokonujące aborcji skutkującej śmiercią kobiety**, o ile od początku ciąży nie upłynęło więcej niż 12 tygodni. Podobnie, odpowiedzialność z art. 154 nie obejmowałaby skutkującej śmiercią kobiety pomocy w aborcji lub nakłaniania do niej. Propozycja derogacji art. 154 § 1 k.k. wpływa zatem **realnie na odpowiedzialność prawnokarną za przestępstwa wymierzone w życie kobiet**. Teza ta nawiązuje do podnoszonego niekiedy w dyskusji argumentu, że zniesienie odpowiedzialności na podstawie art. 154 § 1 k.k. nie zmieni sytuacji kobiet ze względu na art. 155 k.k., na podstawie którego karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 podlega sprawca przestępstwa nieumyślnego spowodowania śmierci. W rzeczywistości jednak sednem zmian w art. 154 k.k. jest ograniczenie odpowiedzialności karnej osób wykonujących śmiertelną dla kobiety aborcję do 12. tygodnia ciąży. Za tym stanowiskiem przemawia fakt, że za przestępstwa wymienione w art. 154 § 1 k.k. grozi surowsza kara – pozbawienia wolności od roku do lat 10, niż w przypadku przestępstwa nieumyślnego spowodowania śmierci (art. 155 k.k.) – od 3 miesięcy do lat 5. Przyjęcie **niższego zagrożenia ustawowego dla przestępstwa, którego skutkiem jest śmierć kobiety ciężarnej** – czego domagają się projektodawcy – ma między innymi znaczenie proceduralne – na podstawie art. 37a § 1 k.k. może prowadzić do złagodzenia odpowiedzialności sprawcy. Przepis art. 37a § 1 k.k. stanowi, że w przypadku przestępstw zagrożonych tylko karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat, jeżeli wymierzona za nie kara pozbawienia wolności nie byłaby surowsza od roku, sąd może zamiast tej kary orzec karę ograniczenia wolności albo grzywnę¹³. Podkreślić trzeba, że nieumyślne spowodowanie śmierci jest zagrożone

11 Zob. orzeczenie TK z 28 maja 1997 r., sygn. K 26/96, OTK ZU 2/1997, poz. 19, pkt 3.

12 Zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2006 r., sygn. I KZP 18/06, <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia1/I%20KZP%2018-06.pdf> (dostęp: 31.07.2024).

13 Jeżeli przestępstwo jest zagrożone tylko karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat, a wymierzona za nie kara pozbawienia wolności nie byłaby surowsza od roku, sąd może zamiast tej kary orzec karę ograniczenia wolności nie niższą od 4 miesięcy albo grzywnę nie niższą od 150 stawek

karą pozbawiania wolności od 3 miesięcy do lat 5, natomiast przestępstwo z art. 154 § 1 k.k. karą surowszą - pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10. Kodeks karny **nie przewiduje zatem możliwości zamiany kary pozbawienia wolności za czyn z art. 154 § 1 k.k. na kary wolnościowe** (ograniczenie wolności albo grzywna), co jest już możliwe przy przestępstwie nieumyślnego spowodowania śmierci (art. 155 k.k.). Ponadto, omawiany „zabieg” legislacyjny ma także konsekwencje społeczne – w piśmiennictwie podnosi się, że górna granica zagrożenia karą stanowi odzwierciedlenie przyjętego stopnia społecznej szkodliwości naruszenia czy zagrożenia dobra chronionego, potwierdzając jego znaczącą wartość społeczną¹⁴.

„Autorzy projektu postulują istotne ograniczenie odpowiedzialności sprawców aborcji i pomocy w aborcji, która doprowadziła do śmierci kobiety ciężarnej”

- 9) Co więcej, należy zakładać, że w przypadku wejścia w życie proponowanych w projekcie zmian, sprawcom pomocy w aborcji skutkującej śmiercią kobiety, łatwiej będzie uniknąć odpowiedzialności karnej ze względu na utrudnienia dowodowe (wykazanie, że śmierć kobiety nastąpiła w wyniku zażycia pigułek poronnych wysłanych przez aktywistę, a nie np. w wyniku niewłaściwego postępowania z nimi przez ofiarę). Wynika z tego, że proponowana zmiana będzie **korzystna dla aktywistów rozprowadzających tabletki poronne**, które nierzadko powodują **poważny uszczerbek na zdrowiu kobiet, a nawet ich śmierć**.
- 10) Na szczególną uwagę zasługuje również proponowany w projekcie art. 157a § 2 k.k., który brzmi: *[n]ie popełnia przestępstwa lekarz, pielęgniarka lub położna, jeżeli uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia dziecka poczętego są następstwem zastosowania procedury medycznej potrzebnej dla uchylenia niebezpieczeństwa grożącego zdrowiu lub życiu kobiety ciężarnej albo dziecka poczętego*. „Wyjątkowość” tego elementu propozycji legislacyjnej autorstwa posłów Lewicy (treść projektu pokrywa się z projektem Lewicy z druku sejmowego nr 176 z autopoprawką) wynika z faktu, że posłużono się w nim pojęciem „dziecko poczęte”, zaczerpniętym z obowiązujących przepisów kodeksu karnego¹⁵, w przeciwieństwie do proponowanych przez to ugrupowanie np. nowego art. 152 § 4 k.k., czy też przepisów projektu ustawy o bezpiecznym przerywaniu ciąży (druk sejmowy nr 177), w których konsekwentnie dla określenia człowieka na prenatalnym etapie rozwoju używa się terminu „płód”. Pomijając kwestie braku spójności terminologicznej w obrębie jednego aktu prawnego, zauważyć trzeba, że **projektodawcy wyraźnie dostrzegli podmiot praw i wolności (dziecko poczęte)**, w tym prawa do życia i prawnej ochrony życia, którym w projekcie przeciwstawiona zostaje swoboda kobiety w podejmowaniu decyzji o aborcji.

Celem proponowanego art. 157a § 2 k.k. jest rozszerzenie kręgu osób zwolnionych z odpowiedzialności karnej za działania powodujące szkody na ciele lub zdrowiu dziecka poczętego - na pielęgniarki i położne (obok lekarzy). Przepis miałby zastosowanie do tych 3 grup zawodowych, jeżeli uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia dziecka poczętego nastąpi w wyniku zastosowania procedury medycznej potrzebnej dla uchylenia zagrożenia dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej albo dziecka poczętego. W obecnym stanie prawnym, dekryminalizacja obejmuje lekarza, który

dziennych, w szczególności jeżeli równocześnie orzeka środek karny, środek kompensacyjny lub przepadek.

14 Zob. A. Grześkowiak, komentarz do art. 37a k.k. [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*. Wyd. 8, Warszawa 2024, nb. 2.

15 W kodeksie karnym ustawodawca posługuje się terminem „dziecko poczęte” w przepisach: art. 152 § 3, art. 153 § 2 oraz art. 157a § 1, § 2 i § 3.

naruszył ww. dobra dziecka poczętego w wyniku **działań leczniczych** podjętych w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia. W piśmiennictwie wskazuje się, że sytuacja ujęta w tym przepisie to *okoliczność zbliżona konstrukcyjnie do stanu wyższej konieczności*¹⁶.

Proponowany przepis art. 157a § 2 k.k. może okazać się kolejnym narzędziem służącym ograniczeniu prawnej ochrony życia dzieci poczętych; szczególnie gdy odczytuje się jego treść razem z proponowanym brzmieniem art. 152 § 4 k.k., statuującym dekryminalizację nielegalnej aborcji także po 12. tygodniu ciąży w sytuacji prawdopodobieństwa wad lub choroby dziecka poczętego. Z jednej strony bowiem proponuje się dekryminalizację procedur medycznych niekoniecznych dla ratowania życia czy zdrowia matki, a skutkujących szkodą na zdrowiu lub ciele dziecka poczętego (art. 157a § 2 k.k.), z drugiej postuluje się także zniesienie odpowiedzialności karnej za pozbawienie w drodze aborcji życia dziecka np. okaleczonego w wyniku takich procedur (art. 152 § 4 k.k.).

W świetle powyższych uwag proponowane w projekcie rozwiązania prawne należy uznać za rażąco wadliwe, naruszające konstytucyjny standard ochrony życia i zdrowia dziecka poczętego, a ponadto obniżające poziom ochrony życia i zdrowia kobiet. W związku z tym rekomenduje się odrzucenie projektu w całości już w pierwszym czytaniu (po złożeniu wniosku, o którym mowa w art. 39 ust. 2 Regulaminu Sejmu).

4. Uwagi do uzasadnienia projektu; rzeczywisty cel proponowanej ustawy

- 1) Uzasadnienie omawianego projektu ustawy obiera jako punkt wyjścia błędne założenie, pozbawione podstaw w przepisach obowiązującego prawa. Jego autorzy przyjęli bowiem, że proponowane rozwiązania mają źródło w obowiązującym art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, który określa zasady wprowadzania przez władze państwowe, w tym władzę ustawodawczą, ograniczeń w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw. Przepis ten stanowi: *[o]graniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw*. Powołując się na ten konstytucyjny przepis, autorzy projektu argumentują – uogólniając – że obowiązująca u.p.r. narusza prawa i wolności kobiet, ponieważ ogranicza możliwość przerywania ciąży do kilku przypadków w niej wymienionych. Podstawowy błąd takiego założenia polega na tym, że Konstytucja RP nie chroni prawa czy wolności kobiet do przerywania ciąży. Innymi słowy – w polskim systemie prawnym **nie istnieje prawo albo wolność, tym bardziej konstytucyjne prawo lub wolność, do przerywania ciąży**. Jeżeli zatem takiego prawa czy wolności nie ma, nie podlega ono ochronie zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Przepis ten wyraźnie odnosi się do kategorii **konstytucyjnych wolności i praw**. Na tej tylko podstawie wszelkie dalsze wywody uzasadnienia omawianego projektu, które bazują na art. 31 ust. 3 Konstytucji RP można w pełni zignorować.
- 2) Argumentacja przyjęta w uzasadnieniu projektu stanowi klasyczny przykład manipulacji językowej, ponieważ **przedmiotem ochrony konstytucyjnej jest życie człowieka**, wymienione w art. 38 ustawy zasadniczej jako pierwsze w kolejności konstytucyjnych praw osobistych. Pomimo tego,

16 Zob. R. Kokot, komentarz do art. 157a k.k. [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*. Wyd. 6, Warszawa 2023, nb. 7.

że sama Konstytucja literalnie nie wyznacza czasowego zakresu ochrony tej wartości, należy przyjąć, że jest ona nieograniczona, czyli przysługuje od poczęcia do naturalnej śmierci (podobnie jak obejmuje zarówno kobiety, jak i mężczyzn, choć nie są oni wymienieni *expressis verbis* w tym przepisie). Potwierdza to konsekwentne orzecznictwo polskiego Trybunału Konstytucyjnego, w szczególności **orzeczenie z 28 maja 1997 r. (sygn. akt K 26/96)** podkreślające, że prawna ochrona życia obejmuje **również prenatalny okres** rozwoju człowieka¹⁷. Zatem, konstytucyjnym prawem, z perspektywy którego w pierwszej kolejności konieczna jest ocena proponowanych zmian w kodeksie karnym, jest prawo do prawnej ochrony życia człowieka poczętego (określanego w kodeksie karnym jako „dziecko poczęte” – tym też pojęciem posłużono się w dalszej części opinii), wynikające w przysługującej każdej istocie ludzkiej godności jako źródła wolności i praw człowieka i obywatela (art. 30 Konstytucji RP¹⁸). Uznanie i poszanowanie prawa do życia dziecka poczętego nie oznacza oczywiście zakwestionowania mających również swe źródło w godności – praw i wolności kobiety – matki dziecka. Rolą ustawodawcy nie jest i nie może być pominięcie praw i wolności któregośkolwiek z tych podmiotów, do czego zmierzają autorzy analizowanego projektu poprzez drastyczne ograniczenie prawnej ochrony życia dziecka poczętego.

**Przepisy projektu i jego uzasadnienie pomijają fakt, że polska
Konstytucja poddaje ochronie prawnej także życie dzieci
poczętych, która może być ograniczona jedynie pod określonymi
warunkami. Założenia projektu tych warunków nie spełniają**

- 3) **W opinii z 3 czerwca 2024 r.** na temat zgodności z Konstytucją RP projektów ustaw aborcyjnych (druki nr 176¹⁹, 177²⁰, 223²¹ i 224²²) skierowanych do Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektów ustaw dotyczących przerywania ciąży, w tym projektu nowelizującego przepisy karne w zakresie aborcji, powołując się na utrwalone orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, **prof. dr hab. Leszek Bosek**, sędzia Sądu Najwyższego, przypomniał, że *«[t]o, co nie budzi wątpliwości – podkreśla się w doktrynie – dotyczy ochrony życia rozumianej jako ochrona biologicznej egzystencji człowieka. (...) Na organach państwa spoczywa obowiązek stanowienia takiego prawa, by chronić ono życie i to życie każdego człowieka niezależnie od tego, w jakiej sytuacji znajduje się.»* (zob. Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku, pod red. J. Bocia, Wrocław 1998, s. 78)²³. Z drugiej strony – jak wskazuje L. Bosek – mamy do czynienia z szeregiem różnego rodzaju wartości określających konstytucyjny status kobiety, a wśród nich centralne znaczenie trzeba przypisać godności kobiety, odnoszonej do wielu różnych sfer jej sytuacji osobistej, społecznej i prawnej. (...) Powstaje zatem pytanie, w oparciu o jakie kryterium należy dokonywać ważenia tych wartości, tak aby udzielić odpowiedzi, czy ustawodawca zwykły może w określonych sytuacjach przyzwalać na przerwanie ciąży²⁴. Autor cytowanej ekspertyzy przypomniał też, że spójne ze

17 Zob. orzeczenie TK w sprawie K 26/96, pkt 3.

18 Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

19 Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny z 13 listopada 2023 r.

20 Poselski projekt ustawy o bezpiecznym przerywaniu ciąży z 13 listopada 2023 r.

21 Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży z dnia 23 lutego 2024 r.

22 Poselski projekt ustawy o świadomym rodzicielstwie z dnia 24 stycznia 2024 r.

23 Zob. L. Bosek, *Ekspertyza prawna w przedmiocie zgodności z Konstytucją RP projektów ustaw zawartych w drukach sejmowych nr 176, 177, 223, 224 (Sejm X Kadencji)*, Warszawa, 3 czerwca 2024 r., https://beos.sejm.gov.pl/Biuro.nsf/BAS_opiniaLeg.xsp?documentId=7A45235BEB-D197E4C1258B52001601C9&lang=PL (dostęp: 01.08.2024), s. 14.

24 Tamże, s. 18.

stanowiskiem polskiego sądu konstytucyjnego pozostaje **orzecznictwo Sądu Najwyższego** (zob. SN z dnia 26 października 2006 r., I KZP 18/06; postanowienie SN z dnia 30 października 2008 r., I KZP 13/08), jak również **orzecznictwo TSUE**, w którym utrwalone jest stanowisko, że prawem podstawowym do godności ludzkiej objęte są embriony ludzkie (wyroki TS: z 9 października 2001 r., C-377/98; z 18 października 2011 r., C-34/10 oraz z 18 grudnia 2014 r., C-364/13)²⁵.

- 4) Podobnie, w **ekspertyzie** z 3 czerwca 2024 r., wykonanej na zlecenie Biura Ekspertyz i Oceny Skutków Regulacji, **dr hab. A. Barczak-Oplustil prof. UJ**, odnosząc się do procedowanych w Sejmie projektów ustaw aborcyjnych, wskazała: *[p]ołożenie nacisku w uzasadnieniach wniesionych projektów ustaw **wyłącznie** na prawa i wolności przysługujące kobiecie ciężarnej, których konieczność ochrony nie budzi wątpliwości, bez uwzględnienia dobra prawnego jakim jest życie dziecka w fazie prenatalnej, podważa zasadność dokonanych w nich ustaleń, w zakresie chociażby zgodności proponowanych przepisów z zasadą proporcjonalności, o której mowa w art. 31 ust. 3 Konstytucji²⁶ (podkr. OI). Autorka opinii podnosi też, że zadaniem ustawodawcy jest nie tylko prawidłowo określić kolidujące wartości i zdekodować ich treść, po to, aby znaleźć równowagę pomiędzy obowiązkiem ochrony życia dziecka w fazie prenatalnej, a prawami kobiet ciężarnych, ale także, podejmując decyzję na mocy której przerwanie ciąży będzie legalne we wskazanych przez niego sytuacjach, wprowadzić do porządku prawnego instrumenty, gwarantujące spełnienie przesłanki „konieczności”, o której mowa w art. 31 ust. 3 Konstytucji²⁷. O zgodnych z art. 31 ust. 3 Konstytucji zasadach ograniczania praw i wolności piszą zresztą w uzasadnieniu autorzy projektu ustawy²⁸, pomijając jednak fakt, że odnoszą się one również do prawa do życia dziecka poczętego. Wszystkie więc uwagi autorów projektu w przedmiocie art. 31 ust. 3 Konstytucji RP należy w pierwszym rzędzie odnieść do prawa do prawnej ochrony życia, w tym życia poczętego.*
- 5) Spójna z poglądami przedstawionymi w cytowanych ekspertyzach, jest także zlecona przez Biuro Ekspertyz i Oceny Skutków Regulacji **opinia dr. R. Dubowskiego** z 29 maja 2024 r., której autor również podkreślił m.in. że *[a]rtykuł 1 pkt 1-3 projektu z druku nr 176 oraz pkt 4 tego artykułu w zakresie dotyczącym art. 152 § 4 ustawy – Kodeks karny, a także art. 6 projektu z druku nr 177 są niezgodne z art. 38 Konstytucji przez to, że ograniczają prawną ochronę życia dziecka poczętego do tego stopnia, że nie zostaje spełniony wymóg dostatecznej ochrony tej wartości konstytucyjnej²⁹ (podkr. OI).*
- 6) **Zasadą nadrzędną jest więc konstytucyjna ochrona życia, w tym życia dziecka poczętego, której ograniczenie może odbywać się wyłącznie w granicach wyznaczonych przez art. 31 ust. 3 Konstytucji.** Autorzy projektu i uzasadnienia celowo milczą na ten temat, podnosząc wyłącznie argumenty dotyczące sytuacji kobiet decydujących się na aborcję. Podobne wnioski można wyprowadzić z niektórych innych ekspertyz opracowanych na zlecenie sejmowego Biura Ekspertyz i Oceny Skutków Regulacji, których autorzy minimalizują znaczenie ochrony życia człowieka na rzecz swobody kobiet, którą określają nawet jako „prawo do aborcji”. Znamienne jest jednak to,

25 Tamże, s. 19.

26 Zob. A. Barczak-Oplustil, *Opinia dotycząca zgodności skierowanych do Komisji Nadzwyczajnej ds. aborcji projektów ustaw zmieniających zasady przerywania ciąży i zakres karalności za to przerywanie* (druki sejmowe: nr 176, nr 177, nr 223 i nr 224) z Konstytucją z 1997 r., Warszawa, 3 czerwca 2024 r., https://beos.sejm.gov.pl/Biuro.nsf/BAS_opiniaLeg.xsp?documentId=3EF3D47E728A648BC1258B52001601C4&lang=PL (dostęp: 01.08.2024), s. 11.

27 Tamże, s. 12.

28 Zob. uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny z 26 lipca 2024 r., s. 4.

29 Zob. R. Dubowski, *Opinia prawna na temat projektów ustaw skierowanych do Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektów ustaw dotyczących prawa do przerywania ciąży* (druki sejmowe nr 176, 177, 223 i 224), Warszawa, 29 maja 2024 r., https://beos.sejm.gov.pl/Biuro.nsf/BAS_opiniaLeg.xsp?documentId=0DDD58AA77BC7196C1258B52001601CD&lang=PL (dostęp: 01.08.2024), s. 1. Wspomniany przez Autora art. 6 projektu z druku nr 177 zakładał uchylenie w całości art. 152 k.k., zob. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/FCDFB2FD4380D5C4C1258AAE0062A575/%24File/177.pdf> (dostęp: 20.08.2024).

że autorki tych opinii jedynie w szcztątkowym zakresie odnoszą się do przepisów prawa mającego moc obowiązującą w Polsce – lektura ekspertyz, a w szczególności źródeł, w oparciu o które zostały sporządzone, pokazuje, że w zdecydowanej większości pojawiają się w nich pozycje niemające charakteru powszechnie obowiązującego w Polsce prawa. Przykładowo, w „Opinii prawnej na temat projektów ustaw – druki sejmowe nr: 176, 177, 223, 224” z 5 czerwca 2024 r. dr adw. Ewa Plebanek na poparcie prezentowanego stanowiska powołuje się na szereg orzeczeń, jednak w zdecydowanej większości nie polskich sądów czy Trybunału Konstytucyjnego, lecz rozstrzygnięć władzy sądowniczej: niemieckiej, hiszpańskiej, włoskiej, francuskiej³⁰, norweskiej, słowackiej, portugalskiej, chorwackiej³¹, belgijskiej czy austriackiej³². Co istotne, na poparcie też zbieżnych z celami autorów projektu zmian w kodeksie karnym przywołany został także wyrok Sądu Najwyższego USA w sprawie **Planned Parenthood vs. Casey**, 505 U. S. 833, który został uchylony wyrokiem tego Sądu z 24 czerwca 2022 r. w sprawie *Dobbs vs. Jackson Women's Health Organization*, w którym to orzeczeniu Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki przesądził, że: *Konstytucja nie przyznaje prawa do aborcji; orzeczenie w sprawie Roe i Casey zostało uchylone (...)*³³. Zasadniczo więc opina ta, jak i inne, posiłkujące się licznymi **odeślaniami do nieobowiązującego w Polsce orzecznictwa sądów innych państw** czy też niemających mocy wiążącej stanowisk, komentarzy i decyzji organów organizacji międzynarodowych³⁴ traktować należy wyłącznie jako badania komparatystyczne, a nie merytoryczną ocenę projektu pod kątem zgodności z obowiązującym w Polsce prawem, w tym nadrzędnymi przepisami Konstytucji RP. Innymi słowy, dopasowanie się do rozwiązań przyjętych w niektórych państwach europejskich zezwalających na tzw. aborcję na życzenie, miałoby ten skutek, że polska ustawa pozostawałaby w rażącej sprzeczności z przyjętą aksjologią i przepisami polskiej ustawy zasadniczej.

- 7) W uzasadnieniu projektu jego autorzy posługują się argumentem o utracie aktualności obowiązujących rozwiązań prawnych, braku uwzględnienia postępu medycznego oraz zachodzących zmian społecznych. Wszystkie te uwagi mają przemawiać – zdaniem projektodawców – za wprowadzeniem postulowanej w projekcie radykalnej liberalizacji przepisów chroniących życie człowieka w fazie prenatalnej. Zauważyć należy, że tak chętnie przywoływane przez projektodawców: Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet³⁵ oraz Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania³⁶ **przyjęte zostały przez ONZ odpowiednio – w 1979 r. i w 1984 r.** – i ratyfikowane jeszcze w czasach **Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej** (odpowiednio w roku 1980 i 1989). Na tym tle argument o „przestarzałości” rozwiązań u.p.r., przyjętej w roku 1993 i zmienionej w latach 1996 i 1997, jest całkowicie chybiony, a wręcz absurdalny, tym bardziej, że we wspomnianych aktach prawa międzynarodowego nie ma żadnych przepisów dotyczących „praw reprodukcyjnych i seksualnych”, aborcji czy „prawa do przerwania ciąży”.

30 Zob. E. Plebanek, *Opinia prawna na temat projektów ustaw – druki sejmowe nr: 176, 177, 223, 224*, Warszawa, 5 czerwca 2024 r., https://orka.sejm.gov.pl/IEKSBAS.nsf/0/8EEAF5717583F8E3C1258B52001601D2/%24File/i977-24_EP.pdf (dostęp: 20.08.2024), s. 17.

31 Tamże, np. s. 18.

32 Tamże, np. s. 29.

33 Zob. *Dobbs vs. Jackson Women's Health Organization*, 597 U. S. 215 (2022) [tłumaczenie własne], <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/597/19-1392/case.pdf> (dostęp: 20.08.2024).

34 Zob. A. Śledzińska-Simon, *Opinia prawna na temat zgodności z Konstytucją RP projektów ustaw – druki sejmowe nr: 176, 177, 223, 224*, Warszawa, 10 czerwca 2024 r., https://orka.sejm.gov.pl/IEKSBAS.nsf/0/85A5B0036C232804C1258B52001601C1/%24File/i977-24_A%C5%9A-S.pdf (dostęp: 20.08.2024); znamienne, że w także w tej opinii przywołano wyrok SN USA w sprawie *Planned Parenthood vs. Casey*.

35 Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 18 grudnia 1979 r., Dz. U. z 1982 r. Nr 10, poz. 71.

36 Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 r., Dz. U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378.

- 8) Niezależnie od powyższego pamiętać trzeba, że na **obiektywną wartość ludzkiego życia** nie mają wpływu żadne z czynników wymienionych w uzasadnieniu – **pozostaje ona niezmienna niezależnie od zachodzących zmian społecznych, politycznych, czy rozwoju nauk medycznych**. Potwierdzenie tego faktu znaleźć można np. w treści przepisów Kodeksu Etyki Lekarskiej³⁷, w szczególności art. 39 (*[p]odejmując działania lekarskie u kobiety w ciąży lekarz równocześnie odpowiada za zdrowie i życie jej dziecka. Dlatego obowiązkiem lekarza są starania o zachowanie zdrowia i życia dziecka również przed jego urodzeniem*), który także w znowelizowanej wersji KEL, mającej obowiązywać od 1 stycznia 2025 r.³⁸ niezmiennie nakazuje poszanowanie wartości życia ludzkiego: *[l]ekarz powinien z poczuciem szczególnej odpowiedzialności odnosić się do procesu przekazywania życia ludzkiego. Podejmując działania lekarskie u kobiety w ciąży lekarz równocześnie odpowiada za zdrowie i życie nienarodzonego dziecka*. Postęp w dziedzinie medycyny nie wpływa więc na sposób postrzegania podstawowego dobra, jakim jest życie człowieka wśród przedstawicieli zawodu z tą dziedziną związanego najbardziej.
- 9) Powtarzane w uzasadnieniu tezy o wywoływaniu „silnego efektu mrożącego” wśród personelu medycznego przez aktualne brzmienie art. 152 k.k. nie zostały poparte żadnymi danymi mogącymi chociaż uprawdopodobnić ich prawdziwość. Co więcej, cytowany w uzasadnieniu (str. 6) fragment **wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka** w sprawie R.R. przeciwko Polsce jest nieprawdziwy – podanego w uzasadnieniu **fragmentu odnoszącego się do rzekomego „mrożącego efektu” powodowanego przez art. 152 § 1 k.k. w wyroku tym nie ma**. Jest natomiast następujące stwierdzenie odnoszące się jednak do art. 156 k.k.: *[s]ąd stwierdził już, że prawne ograniczenia aborcji w Polsce, w połączeniu z ryzykiem poniesienia odpowiedzialności karnej na podstawie art. 156 § 1 Kodeksu karnego, mogą mieć mrozący wpływ na lekarzy przy ocenie, czy w konkretnym przypadku spełnione są przesłanki legalnej aborcji*³⁹. Art. 156 k.k. pozostaje jednak poza zakresem omawianego projektu ustawy.
- 10) Jednocześnie podkreślić trzeba, że ETPC w wyrokach wydanych w sprawach: A., B. i C. przeciwko Irlandii z 16 grudnia 2010 r. oraz P. i S. przeciwko Polsce z 30 stycznia 2013 r. wyraźnie powiedział, że **artykułu 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka** (dotyczący prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) **nie można interpretować jako przyznającego prawo do aborcji**⁴⁰. Należy również pamiętać, że od wydania przez polski TK wyroku z 22 października 2020 r., **ETPC odrzucił już wiele wnoszonych do niego skarg na zakaz aborcji eugenicznej w Polsce**, konsekwentnie sprzeciwiając się idei „prawa do aborcji” jako prawa człowieka⁴¹.
- 11) Podobnie nie stanowią uzasadnienia dla propozycji zmian w polskich przepisach karnych, sztucznie podnoszone przez projektodawców do rangi obowiązującego prawa – wytyczne czy inne zalecenia WHO, komitetów ONZ lub podobnych organizacji międzynarodowych, jak też rezolucje Parlamentu Europejskiego. Wbrew narracji budowanej przez autorów projektu – którzy zmuszeni są odwoływać się do tego typu opracowań wobec **braku obowiązujących w Polsce przepisów (krajowych, Unii Europejskich, międzynarodowych) mogących stanowić**

37 Kodeks Etyki Lekarskiej, https://nil.org.pl/uploaded_images/1721304748_1574857770-kodeks-etyki-lekarskiej.pdf (dostęp: 21.08.2024).

38 Znowelizowany KEL dostępny pod adresem: https://nil.org.pl/uploaded_images/1723037323_kel-2305.pdf (dostęp: 21.08.2024).

39 Zob. wyrok ETPC w sprawie R.R. przeciwko Polsce z 28 listopada 2011 r., skarga nr 27617/04, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-104911%22%7D> (dostęp: 21.08.2024), pkt 193.

40 Zob. wyrok ETPC w sprawie A., B. i C. przeciwko Irlandii z 16 grudnia 2010 r., skarga nr 25579/05, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-102332%22%7D> (dostęp: 16.09.2024), pkt 214 oraz wyrok ETPC w sprawie P. i S. przeciwko Polsce z 30 stycznia 2013 r., skarga nr 57375/08, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-114098%22%7D> (dostęp: 16.09.2024), pkt 96.

41 Zob. Trybunał w Strasburgu: **zakaz aborcji eugenicznej nie narusza praw człowieka**, <https://ordoiuris.pl/ochrona-zycia/trybunal-w-strasburgu-zakaz-aborcji-eugenicznej-nie-narusza-praw-czlowieka> (dostęp: 22.08.2024).

podstawę prawną postulowanych w projekcie zmian – wytyczne, zalecenia i inne opracowania WHO, jak również komentarze Komitetu Praw Człowieka, nie należą do źródeł prawa w Polsce i nie mogą przepisów tego prawa zastąpić. Katalog źródeł prawa powszechnie obowiązującego (z zastrzeżeniem art. 91 ust. 3 i art. 234 Konstytucji RP) określa art. 87 Konstytucji RP, stanowiąc: *[źrótłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia]*. Do zbioru przepisów posiadających moc wiążącą należą więc także przepisy ratyfikowanej przez Polskę Konwencji o Prawach Dziecka⁴², w której państwa-strony zobowiązały się do ochrony praw dzieci rozumianych jako istoty ludzkie poniżej osiemnastu lat (art. 1), mając przy tym na uwadze, że *dziecko, z uwagi na swoją niedojrzałość fizyczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki i troski, w tym właściwej ochrony prawnej, zarówno przed, jak i po urodzeniu* (zob. akapit 9. preambuły).

Projekt odwołuje się do niewiążących opinii i stanowisk organizacji międzynarodowych, ignorując obowiązujące przepisy Konstytucji, ustaw i umów międzynarodowych

- 12) Wypada nadmienić również, że zgodnie z przyjętym art. 178 ust. 1 Konstytucji, *[s]ędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom*. Polski porządek prawny nie uznaje zatem mocy obowiązującej dokumentów wydawanych przez organizacje międzynarodowe, np. WHO, których członkowie nie są wybierani przez obywateli w sposób demokratyczny i nie są związani obowiązującym prawem krajowym. Polski ustawodawca – co oczywiste – jest natomiast zobowiązany do przestrzegania prawa i stanowienia takich nowych przepisów, które nie będą sprzeczne z przepisami Konstytucji RP i umów międzynarodowych ratyfikowanych za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (rzeczywistymi, nie urojonymi).
- 13) Całkowicie **chybione są przedstawione w projekcie tezy nawiązujące do prawa do ochrony zdrowia w kontekście aborcji**. W szczególności sprzeczne z porządkiem prawnym jest zdanie: *[p]rawo do zdrowia zobowiązuje państwa do zagwarantowania dostępności dobrej jakości świadczenia zdrowotnego w postaci przerwania ciąży* (str. 9 uzasadnienia projektu), czego *notabene* projekt nie realizuje. Z wyjaśnionych już powodów, pominąć należy przywołany w uzasadnieniu komentarz Komitetu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych do art. 12 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych⁴³, z którego nielicznych fragmentów projektodawcy usiłują budować argumentację pod tezę o objęciu aborcji zakresem prawa do zdrowia (zgodnie z art. 68 Konstytucji RP – prawa do ochrony zdrowia). Wobec braku odwołania w uzasadnieniu do treści samego art. 12 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, warto przytoczyć jego przepisy – ust. 1 stanowi, że: *Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo każdego do korzystania z najwyższego osiągalnego poziomu ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego, natomiast, na mocy ust. 2: [k]roki, jakie Państwa Strony niniejszego Paktu powinny podjąć dla osiągnięcia pełnego wykonania tego prawa, będą obejmowały środki konieczne do (a) **zapewnienia zmniejszenia wskaźnika martwych urodzeń i śmiertelności niemowląt oraz do zapewnienia zdrowego rozwoju dziecka**; (b) poprawy higieny środowiska i higieny przemysłowej we wszystkich aspektach; (c) zapobiegania chorobom epidemicznym, endemicznym, zawodowym i innym*

42 Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526).

43 Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 16 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169).

oraz ich leczenia i zwalczania; (d) **stworzenia warunków, które zapewniłyby wszystkim pomoc i opiekę lekarską na wypadek choroby**. Widać wyraźnie, że art. 12 lit. a Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych wprost odnosi się do prawa do ochrony zdrowia dzieci także przed narodzeniem (zmniejszenie wskaźnika martwych urodzeń), podobnie jak lit. d, która nakazuje objęcie opieką medyczną „wszystkich”, bez wydzielenia z tej szerokiej grupy ludzi w prenatalnym okresie rozwoju.

- 14) Oceniając błędne powoływanie się na prawo do ochrony zdrowia w celu liberalizacji przepisów karnych zmierzających do zupełnego zniesienia prawnej ochrony życia (i zdrowia) dziecka poczętego do 12. tygodnia ciąży, trzeba przytoczyć stanowisko L. Boska z cytowanej już ekspertyzy prawnej dotyczącej projektów nr 176, 177, 223, 224. Analizując art. 5 w projekcie ustawy o świadomym rodzicielstwie (druk sejmowy nr 224), sędzia Sądu Najwyższego podniósł, że *[n]ie można uznać, że art. 5 ust. 1 projektu z druku sejmowego nr 22444 realizuje art. 68 ust. 1 Konstytucji RP. Jak już wspomniano, konstytucyjna ochrona zdrowia sprzeciwia się wyłączeniu ochrony prawnej zdrowia dziecka także w fazie prenatalnej (podkr. Ol) (zob. orzeczenie TK z 28 maja 1997 r., K 26/96). (...) Wyjaśniono już bowiem, że art. 68 ust. 1 i 2 Konstytucji RP nie gwarantuje konkretnych świadczeń, a świadczenie nieterapeutyczne polegające na przerwaniu ciąży uznać trzeba za świadczenie pozbawione umocowania w art. 68 ust. 1 i 2 Konstytucji. (podkr. Ol) (...) Zatem poświęcenie życia płodu, o którym mowa w art. 5 ust. 1 projektu zawartego w druku nr 224, nie znajduje usprawiedliwienia ani w art. 68 ust. 1 Konstytucji RP, ani w art. 68 ust. 2 Konstytucji RP⁴⁵.*
- 15) Także przywołane przez projektodawców orzecznictwo ETPC wykorzystano instrumentalnie dla uzasadnienia postulowanych zmian w prawie karnym. **Europejski Trybunał Praw Człowieka** bowiem ani w sprawie Tysiąc przeciwko Polsce, ani w sprawie P.S. przeciwko Polsce, ani w sprawie R.R. przeciwko Polsce z 28 listopada 2011 r. nie ocenił dostępu do aborcji w Polsce jako takiego – co sugerują autorzy uzasadnienia⁴⁶ – lecz odnosił się **wyłącznie do faktycznego dostępu do tej procedury w tych sytuacjach, w których jest ona dopuszczona przez prawo krajowe**. Orzeczenia te nie obejmowały więc zakresu dopuszczalności aborcji, lecz zagwarantowania przez państwo dostępu do niej w przypadkach, w których jest legalna w świetle prawa krajowego. Także wyszczególniony przez projektodawców wyrok ETPC w sprawie M.L. przeciwko Polsce dotyczył szczególnej sytuacji skarżącej, w której przed wyrokiem TK z 22 października 2020 r. przepisy u.p.r. dopuszczały aborcję z przyczyn eugenicznych i na podstawie których kobieta była już zakwalifikowana do aborcji, lecz wydanie orzeczenia TK uniemożliwiło jej wykonanie. Również zatem ten wyrok nie uzasadnia zmian w prawie karnym postulowanych przez autorów analizowanego projektu.
- 16) Nieuzasadnione jest stanowisko projektodawców, zgodnie z którym „wejście w życie projektowanych przepisów nie będzie miało wpływu na finanse publiczne” (s. 13 uzasadnienia projektu). Kierując się logiką w szczególności przyjąć trzeba, że zniesienie prawnych ograniczeń w dostępie do aborcji – obecnie mających kształt obwarowanych sankcją karną gwarancji dla kobiet, że aborcję przeprowadza osoba mająca do tego odpowiednie kwalifikacje, a proponowana nowelizacja ten wymóg znosi – prowadzić musi do zwiększenia ryzyka po stronie kobiet poddających się aborcji. Prostą konsekwencją aborcji wykonywanych przez „kogośkolwiek” (bo za brak kwalifikacji

44 Projektowany art. 5 ust. 1 brzmi: *Każda osoba w ciąży ma prawo do świadczenia zdrowotnego w postaci przerwania ciąży w okresie pierwszych 12 tygodni jej trwania.*

45 Zob. L. Bosek, dz. cyt., s. 24-25. Projektowany art. 5 ust. 1 brzmi: *Każda osoba w ciąży ma prawo do świadczenia zdrowotnego w postaci przerwania ciąży w okresie pierwszych 12 tygodni jej trwania.*

46 Zob. uzasadnienie projektu ustawy z 26 lipca 2024 r., s. 11.

nie będzie już groziła odpowiedzialność karna na podstawie art. 152 § 1 k.k., którego uchYLENIE postępują projektodawcy, ani na gruncie proponowanego art. 152 § 3 k.k.) najprawdopodobniej będzie wzrost powikłań i zwiększone zapotrzebowanie na świadczenia opieki zdrowotnej poszkodowanych kobiet. Sytuacja taka pokazuje też, że prawdziwym **celem autorów projektu nie jest zwiększenie bezpieczeństwa kobiet poprzez ograniczenie nielegalnych aborcji, lecz przeciwnie** – dekryminalizacja takich aborcji wykonywanych bez gwarancji odpowiednich kompetencji osoby jej wykonującej i właściwych warunków sanitarnych.

- 17) Analizując przewidywane skutki finansowe projektowanej regulacji, należy też uwzględnić negatywne konsekwencje w sferze psychicznej większej niż dotychczas liczby kobiet. **To, że aborcja jest przyczyną traumy dla wielu kobiet, od dawna jest bowiem faktem potwierdzonym naukowo**⁴⁷. Przykładowo prof. D. Fergusson, psycholog określający się jako *pro-choice*, ateista i racjonalista⁴⁸, już w 2005 r. wykazał, że u kobiet, które dokonały aborcji, odnotowano wyższy wskaźnik późniejszych problemów ze zdrowiem psychicznym, w tym depresji, lęków, zachowań samobójczych i zaburzeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych⁴⁹. W związku z tym, w przypadku wdrożenia założeń projektu, **zakładać należy zwiększone wydatkowanie środków publicznych na pomoc medyczną i psychologiczną dla kobiet doświadczających poaborcyjnych problemów ze zdrowiem psychicznym.**

Już w 2005 r. wykazano naukowo, że aborcja jest niezależnym czynnikiem ryzyka wystąpienia problemów ze zdrowiem psychicznym, w tym depresji, lęków i zachowań samobójczych

5. Podsumowanie

Przeprowadzona analiza projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny z druku sejmowego nr 611 wykazała, że proponowane rozwiązania prawne wymierzone są także w bezpieczeństwo i zdrowie kobiet – zniesienie przestępności przerwania ciąży za zgodą kobiety do 12. tygodnia jej trwania przez osoby bez wymaganych kwalifikacji medycznych i w warunkach niespełniających standardów sanitarnych, istotnie osłabia sytuację prawną ciężarnych kobiet. Rzeczywiste (tj. bez sankcji karnej) umożliwienie dokonania aborcji za zgodą kobiety przez „kogośkolwiek” i „gdziekolwiek” stanowić będzie realne zagrożenie dla zdrowia i życia kobiet.

Najważniejszą jednak kwestią, której dotyczy projekt, jest propozycja arbitralnego ograniczenia prawnej ochrony życia i zdrowia dzieci poczętych, która wynika z przepisów Konstytucji RP i na którą zwróci-li szczególną uwagę cytowani w analizie autorzy ekspertyz prawnych zleconych przez sejmowe Biuro

47 Zob. wyniki badania: Gebeyehu, N.A., Tegegne, K.D., Abebe, K. i in. *Globalne występowanie depresji poaborcyjnej: przegląd systematyczny i meta-analiza* (Gebeyehu, N.A., Tegegne, K.D., Abebe, K. et al. *Global prevalence of post-abortion depression: systematic review and Meta-analysis*. BMC Psychiatri 23, 786 (2023)), <https://bmcpsychiatry.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12888-023-05278-7#citeas> (dostęp: 22.08.2024).

48 Zob. Wikipedia: David Fergusson (psychologist), [https://en.wikipedia.org/wiki/David_Fergusson_\(psychologist\)](https://en.wikipedia.org/wiki/David_Fergusson_(psychologist)) (dostęp: 19.09.2024).

49 Zob. D. M. Fergusson, L. John Horwood, Elizabeth M. Ridder, *Abortion in young women and subsequent mental health*, The Journal of Child Psychology and Psychiatry, t. 47 (2006) [tłumaczenie własne], <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1469-7610.2005.01538.x> (dostęp: 18.09.2024); zob także D. M. Fergusson, L. John Horwood, J. M. Boden, *Does abortion reduce the mental health risks of unwanted or unintended pregnancy? A re-appraisal of the evidence*, Australian and New Zeland Journal of Psychiatry, t. 47 (2013), <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0004867413484597> (dostęp: 18.09.2024).

Ekspertyz i Oceny Skutków Regulacji. Treść projektu przewiduje w swej istocie dekryminalizację aborcji wykonywanej niezgodnie ze standardem przyjętym w u.p.r. oraz pomocy i nakłaniania do tego czynu, co pozostaje w szczególnym kręgu zainteresowań wąskiego grona trudniących się takimi działaniami aktywistów aborcyjnych. Dziecko poczęte – podmiot konstytucyjnego prawa do prawnej ochrony życia – zostaje zupełnie pominięte, co rażąco urąga przywołanemu w uzasadnieniu projektu art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz innym przepisom ustawy zasadniczej i wymienionym w analizie przepisom konwencji międzynarodowych.

W uzasadnieniu projektu posłużono się licznymi odwołaniami do rezolucji, postulatów i stanowisk organizacji międzynarodowych, które jednak nie mają charakteru wiążącego na terytorium Polski i nie uchylają obowiązujących przepisów konstytucyjnych i ustawowych, z których wynika nakaz zapewnienia i respektowania prawnej ochrony życia ludzkiego. Poszukując poparcia dla rozwiązań przyjętych w projekcie, jego autorzy odwołali się m.in. do orzecznictwa ETPC, z którego jednak nie wynika żadne zobowiązanie do wprowadzenia szerokiego dostępu do aborcji w Polsce.

Wyrażone w uzasadnieniu projektu przekonanie, że wejście w życie projektowanych przepisów nie będzie miało wpływu na finanse publiczne nie uwzględnia stanu aktualnej wiedzy medycznej, który wskazuje, że doświadczenie aborcji stanowi niezależny czynnik ryzyka wystąpienia choroby psychicznej u kobiety. Niezależnie od tego procedura aborcji niesie ze sobą poważne ryzyko dla zdrowia somatycznego kobiet. W związku z tym, racjonalnie należy spodziewać się istotnego zwiększenia wydatków publicznych na opiekę medyczną i psychologiczną dla kobiet z doświadczeniem aborcji.

Z przyczyn wskazanych w niniejszej opinii, przedmiotowy projekt należy w całości odrzucić.

WSPARCIE DARCYŃCÓW

Instytut Ordo Iuris jest fundacją i zakres naszej aktywności jest ściśle uzależniony od funduszy, które pozyskamy na działalność statutową. Ceniąc sobie niezależność, nie korzystamy ze środków publicznych i grantów, których pozyskanie mogłoby ją ograniczać. Naszą działalność prowadzimy tylko dzięki hojności naszych Darczyńców, zwłaszcza tych, którzy wspierają nas regularnie co miesiąc w ramach Kręgu Przyjaciół (więcej na: www.przyjaciele.ordoiuris.pl)

RAZEM MOŻEMY REALNIE WPŁYWAĆ NA RZECZYWISTOŚĆ!

DAROWIZNĘ MOŻNA PRZEKAZAĆ NA KONTO

32 1160 2202 0000 0002 4778 1296

Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa
oraz za pomocą przelewów internetowych
Tpay i PayPal (szczegóły na stronie www.ordoiuris.pl)

ordoiuris.pl

[/ordoiuris](https://www.facebook.com/ordoiuris)

[/ordoiuris](https://www.youtube.com/ordoiuris)

[/ordoiuris](https://www.instagram.com/ordoiuris)

[@ordoiuris](https://twitter.com/ordoiuris)